

Report To: Grŵp Llywio Iaith Gymraeg

Date of Meeting: 9 Gorffennaf 2019

Lead Member / Officer: Huw Hilditch Roberts / Nicola Stubbins

Report Author: Gareth Watson, Arweinydd Tim Cyfathrebu ac Ymgyrchoedd

Title: Partneriaethau

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad hwn yn ymwneud â'r partneriaethau sy'n bodoli yn Sir Ddinbych i hyrwyddo'r iaith Gymraeg yn strategol.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i bwyllgor llywio'r iaith Gymraeg ar y trefniadau partneriaeth sydd ar waith ar gyfer datblygiad strategol yr iaith Gymraeg a chylch gwaith y bartneriaeth.

3. Beth yw'r argymhellion?

I gytuno ar gynnwys yr adroddiad.

4. Manylion yr adroddiad

Yn y cyfarfod diwethaf, gwnaed cais gan Aelodau i gael gwybodaeth am y partneriaid sy'n gweithio gyda Chyngor Sir Ddinbych i hybu'r defnydd o'r iaith Gymraeg.

Mae gan y Cyngor ei gyfrifoldebau ei hun tuag at ddatblygu'r iaith Gymraeg, fel y nodir yn safonau'r Gymraeg a strategaeth iaith Gymraeg yr awdurdod ei hun.

Y Prif nod yw sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn gwbl ddi-wahân i'r iaith Saesneg ac i gyfrannu'n bositif at y targed o filiwn o siaradwyr Cymraeg a osodwyd gan Lywodraeth Cymru erbyn 2050.

Mae'r Cyngor yn aelod rhagweithiol o'r partner iaith, partneriaeth Sir Ddinbych sydd wedi ei sefydlu i hyrwyddo gweithio ar y cyd.

Mae'r partner iaith yn cynnwys yr Aelodau canlynol: Cyngor Sir Ddinbych; Menter Iaith Sir Ddinbych; Coleg Cambria; Mudiad Meithrin (yn cynnwys prosiectau megis Cymraeg i Children/Clwb cwtsh; Llywodraeth Cymru (Uned y Gymraeg); Canolfan Dysgu Cymraeg (Coleg Cambria/Popeth Cymraeg); Urdd Sir Ddinbych; Merched y Wawr a'r ffermwyr ifanc.

Mae'r grŵp wedi bod yn edrych ar gyfleoedd ar gyfer traws-hyrwyddo, monitro strategaeth iaith Gymraeg Cyngor Sir Ddinbych a hyrwyddo ar y cyd mewn digwyddiadau allweddol ledled y sir.

Rôl partner iaith yw:

- Cyfrannu tuag at darged Llywodraeth Cymru o gyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050, drwy gael gweledigaeth leol i weld nifer y siaradwyr Cymraeg yn Sir Ddinbych yn defnyddio'r iaith yn cynyddu.
- Cynyddu nifer y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg (plant, pobl ifanc, teuluoedd, busnesau a grwpiau cymunedol)
- Cynyddu ymwybyddiaeth pobl o werth y Gymraeg fel rhan o'n treftadaeth a'r Gymru fodern.
- Gweithio ar y cyd â phartneriaid i drafod, rhannu syniadau ac osgoi dyblygu.
- Gweithio ar lefel partneriaeth i nodi unrhyw fylchau yn y ddarpariaeth Gymraeg a threfnu gweithgareddau i ddiwallu'r anghenion.
- Creu cyfleoedd i hyrwyddo'r Gymraeg yn yr economi ac mewn gwasanaethau cyhoeddus – gwaith cynghorau, iechyd, addysg a hamdden.
- Pwysleisio gwerth economaidd-ddiwylliannol yr iaith ar y diwydiant twristiaeth
- Pwysleisio pwysigrwydd yr iaith i'r sefydliadau hynny sy'n gyfrifol am brosiectau adfywio.

Isod ceir crynodeb o waith y prif bartneriaid.

Menter Iaith Sir Ddinbych

Sefydlwyd Menter Iaith Sir Ddinbych (Menter Iaith Gymraeg Sir Ddinbych) ym mis Hydref 2013 wrth i Fenter Iaith Dinbych – Conwy esblygu ers cael ei sefydlu yn 1998. Mae'r fenter wedi bod yn elusen restredig ers 2004 ac yn gwmni cyfyngedig ers 2008. Mae gan y fenter fwrdd o 10 Cyfarwyddwr, tri aelod parhaol o staff, dau swyddog prosiect rhan amser ac 1 swyddog sy'n cefnogi busnesau sy'n gweithio ar draws Sir Ddinbych a Chonwy.

Mae gan Aelod Arweiniol Sir Ddinbych dros yr iaith Gymraeg le ar y Bwrdd fel aelod cyfetholedig.

Mae nodau ac amcanion y fenter yn ymwneud â normaleiddio'r defnydd o'r Gymraeg mewn bywyd pob dydd yn Sir Ddinbych; sicrhau bod cefnogaeth a chyfleoedd i fewnfudwyr a Chymry di-Gymraeg ddysgu'r iaith; i sicrhau bod siaradwyr Cymraeg brodorol yn cael cyfleoedd i ehangu eu gwybodaeth am yr iaith; gwaith i ddylanwadu ar ystod o weithgareddau cymdeithasol, ecomomaidd, diwylliannol ac addysgol yn y Sir trwy gyfrwng y Gymraeg neu'n ddwyieithog.

Urdd Sir Ddinbych

Prif amcanion Urdd Gobaith Cymru yw darparu cyfleoedd trwy gyfrwng y Gymraeg i bob person ifanc yng Nghymru (8-25 oed) i ddatblygu fel unigolion; ac yn eu galluogi i chwarae rhan gadarnhaol yn y gymdeithas drwy eu helpu i ddatblygu sgiliau personol a chymdeithasol.

Mae'r Urdd yn fudiad gwirfoddol cenedlaethol ac yn elusen sy'n darparu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg y tu allan i'r ystafell ddosbarth.

Mae'r tîm lleol yn Sir Ddinbych yn cynnwys swyddog datblygu (wedi'i ariannu gan Lywodraeth Cymru a thrwy gyllid lleol); Swyddog pobl ifanc (wedi'i ariannu'n bennaf gan Wasanaeth Ieuencid Sir Ddinbych); Prentis pobl ifanc; Swyddog plant a phobl ifanc (Gogledd y Sir) a swyddog gweinyddol.

Fe'u rheolir gan Sian Rogers, Cyfarwyddwr Pobl Ifanc a Chymuned y Gogledd.

Mae Eisteddfod yr Urdd yn wyl ddiwylliannol genedlaethol a gynhelir ym mis Mai bob blwyddyn. Cynhelir rhagbrofion lleol a sirol ar draws Cymru cyn i enillwyr pob cystadleuaeth fynd ymlaen i gynrychioli eu Sir yn yr Eisteddfod Genedlaethol. Mae'r cystadleuwyr yn amrywio o adrodd, canu, cerdd dant, actio, drama, dawns, llenyddiaeth, celf a dylunio, Gwyddoniaeth, coginio a thrin gwallt.

Mae'r Urdd hefyd yn rhedeg nifer o glybiau allanol ac yn cynnal cyfres o ddigwyddiadau chwaraeon fel gala nofio a thwrnameintiau pêl-droed.

Mudiad Meithrin

Mudiad gwirfoddol yw Mudiad Meithrin a dyma brif ddarparwr gofal ac addysg blynyddoedd cynnar cyfrwng Cymraeg yn y sector gwirfoddol. Ein nod yw rhoi cyfle i bob plentyn ifanc yng Nghymru fanteisio ar brofiadau gofal ac addysg y blynyddoedd cynnar drwy gyfrwng y Gymraeg.

Maent yn cyflogi dros 200 o staff yn genedlaethol, ac mae 1,500 o aelodau staff ychwanegol yn gweithio yn y cylchoedd meithrin (cylchoedd chwarae cyfrwng Cymraeg) ledled Cymru. Mae swyddogion datblygu yn gweithio ar lefel leol ym mhob sir gan gynnig arweiniad a chynghor ymarferol i staff, gwirfoddolwyr a rhieni yn ei cylchoedd.

Gan fod chwarae yn rhan annatod o bob agwedd ar ddatblygiad plant, mae'r profiadau a'r gweithgareddau a gynigir ar draws ystod ei ddarpariaeth yn seiliedig ar ddysgu drwy chwarae. Rhoddir pwyslais arbennig ar ddatblygiad iaith ac ar ddatblygiad personol, cymdeithasol ac emosiynol y plant yn ein cylchoedd.

Mae Pwyllgor Sir Ddinbych o'r Mudiad Meithrin yn bodoli er mwyn darparu cefnogaeth i grwpiau lleol. Mae'r cylchoedd meithrin yn elusennau annibynnol gyda'r Mudiad Meithrin Cenedlaethol yn gweithredu fel sefydliad ymbarél cenedlaethol.

Cymraeg mewn Addysg (ar gyfer dysgwyr)

Mae gan Sir Ddinbych athro ymgynghorol y Gymraeg sy'n cefnogi ac yn arwain datblygiad y Gymraeg mewn ysgolion ail-iaith ar draws y sir. (Ysgolion yng nghategoriâu 4 a 5). Mae'n gyfrifol am drefnu cyrsiau a gwaith dilynol, cymorth i athrawon, cynorthwyr a dysgwyr mewn ysgolion, er mwyn eu galluogi i ddatblygu eu sgiliau Cymraeg gan ddefnyddio dulliau gweithredu perthnasol a threfniadau penodol a pherthnasol o fewn ysgolion.

Maent hefyd yn gyfrifol am drefnu cyfres o brosiectau a gweithgareddau i gyfoethogi'r cwricwlwm Cymraeg mewn ysgolion (categoriâu 1 i 5)

Cymraeg i Blant

Mae Cynllun Cymraeg i blant wedi bod mewn bodolaeth ers Ebrill 2016 ac wedi dilyn prosiect TWF. Mae'r prosiect yn cael ei reoli gan Fudiad Meithrin ac yn cael ei ariannu gan adran addysg Llywodraeth Cymru. Mae arian wedi'i sicrhau ar gyfer y pedair blynedd nesaf.

Prif nod y prosiect yw cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg drwy roi cyngor, cefnogaeth a chefnogaeth i rieni, darpar rieni am fanteision gofal plant ac addysg cyfrwng Cymraeg.

Mae llawer o bwyslais ar weithio gyda'r sector gofal a phartneriaid blynyddoedd cynnar i sicrhau bod cymaint o bobl â phosibl yn derbyn gwybodaeth am drosglwyddo'r iaith yn gynnar yn eu hoes. Gwneir hyn drwy nifer o sesiynau, gan gynnwys stori a chân, ioga i fabanod, hwyl i'r teulu a thyllino babanod.

Popeth Cymraeg

Mae Popeth Cymraeg yn gyfrifol am ddysgu Cymraeg i oedolion yn y gymuned yn Sir Ddinbych. Mae'n gweithio mewn partneriaeth â Choleg Cambria fel rhan o dysgu Cymraeg yng ngogledd ddwyrain Cymru.

Mae popeth Cymraeg yn cael ei ariannu gan Ganolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol.

Mae'r sefydliad wedi'i leoli ym Mhwll y Grawys, Dinbych. Ei Brif Weithredwr yw Ioan Talfryn a rheolir y Ganolfan gan Verona Pritchard-Jones.

Ffermwyr ifanc

Mae ffederasiwn clybiau ffermwyr ifanc Cymru yn fudiad ieuenctid gwirfoddol sy'n gweithredu'n ddwyieithog ledled y Gymru wledig.

Ar hyn o bryd, mae dros 5,000 o bobl ifanc rhwng 10 a 26 oed yn aelodau o'r sefydliad, ac mae pob un ohonynt yn aelodau o rwydwaith o 157 o glybiau ffermwyr ifanc a deuddeg Ffederasiwn Sirol.

Mae pob un o glybiau CFfl yn gysylltiedig ag un o ddeuddeg Ffederasiwn Sirol annibynnol ac fe'u cynhelir gan rwydwaith o wirfoddolwyr, gyda chefnogaeth tîm amrywiol o staff ar lefel sirol, yn dibynnu ar gyllid a niferoedd aelodau. Mae pob clwb yn gweithredu gyda thîm o swyddogion; gan gynnwys Cadeirydd, is-gadeirydd, Trysorydd ac Ysgrifennydd, y mae pob un ohonynt o fewn oedran aelodaeth ac yn cael eu hethol yng nghyfarfod cyffredinol blynyddol y clybiau. Mae'n ofynnol i bob clwb redeg yn ddemocrataidd gan ddilyn rheolau cyfansoddiad safonol a darparu rhaglen o weithgareddau y mae'r bobl ifanc yn gyfrifol am eu datblygu a'u darparu.

Ar hyn o bryd mae clybiau ffermwyr ifanc yn Nantglyn, Rhuthun, Bro Edeyrnion (Corwen) a Llangollen.

Mae ffederasiynau'r Sir yn darparu rhaglen o weithgareddau i glybiau ffermwyr ifanc gymryd rhan ynddynt a chaiff y rhain eu rheoli drwy gyfres o is-bwyllgorau. Etholir aelodau hefyd i gynrychioli barn eu clybiau ar Bwyllgor y Ffederasiwn llywodraethol; Weithrediaeth y sir. Yn yr un modd â ffederasiynau'r Sir, mae CFfl Cymru yn darparu rhaglen o wasanaethau a chefnogaeth gyffredinol i holl glybiau a siroedd Cymru. Mae hyn hefyd yn cael ei reoli drwy rwydwaith o is-bwyllgorau a'r corff llywodraethu; Cyngor CFfl Cymru.

Merched y Wawr

Mae Merched y Wawr yn fudiad cenedlaethol sy'n cynnig cyfleoedd i fenywod gymdeithasu drwy gyfrwng y Gymraeg, gan gynnwys dysgwyr.

Mae dros 280 o ganghennau ar draws Cymru ac mae'r gweithgareddau'n cynnwys cookert, crefftau, chwaraeon, darlithoedd, cerddoriaeth, cwisiau a gwaith elusennol.

Mae Merched y Wawr yn ymgyrchu dros hawliau'r iaith Gymraeg ac ar gyfer hawliau menywod ac wedi cymryd rhan mewn nifer o fentrau, gan gynnwys cynhyrchu cylchgrawn Y Wawr; cefnogi ymgyrchoedd cenedlaethol; codi arian ar gyfer canser y fron; yn cefnogi gwagedd ffermio Cymru; cofnodi casetiau ar gyfer y Deillion ac addysgu pobl am yr amgylchedd.

Mae Sir Ddinbych yn dod o dan rhanbarth Glyn Maelor sy'n cynnwys rhannau o Sir Ddinbych, Sir y Fflint a Wrecsam. Mae'r swyddog dosbarth yn mynychu cyfarfodydd fforwm y Gymraeg.

5. **Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?**
Mae'r penderfyniad yn cyfrannu at ddatblygiad y Gymraeg a'r diwylliant Cymreig, sy'n tanategu Cynllun Corfforaethol y Cyngor.

6. **Beth fydd y gost a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?**
Does dim cyllid benodol ar gyfer yr iaith Gymraeg. Daw unrhyw gostau yn syth o gyllidebau sydd eisoes yn bodoli.

7. **Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les?**

Er nad oes angen Asesiad o'r Effaith ar Les ffurfiol ar gyfer yr adroddiad hwn, mae'n werth nodi rhai o'r manteision allweddol mewn perthynas â Deddf Lles a Chenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a'r Safonau Iaith Gymraeg.

Un o elfennau allweddol Ddeddf Lles a Chenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yw: "Cymru â diwylliant bywiog ac iaith Gymraeg ffyniannus: Cymdeithas sy'n hybu ac yn diogelu diwylliant, treftadaeth a'r Gymraeg, ac sy'n annog pobl i gymryd rhan yn celfyddydau, chwaraeon a hamdden."

Mae gan y Cyngor rôl hefyd, trwy ei Safonau Iaith Gymraeg, i hyrwyddo cyfleoedd i gymunedau lleol gymryd rhan mewn gweithgareddau iaith Gymraeg.

8. **Pa ymgyngori sydd wedi cymryd lle?**

Ymgyngorwyd â'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth

9. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Y prif risg yw enw da'r awdurdod gan ein bod eisoes wedi gwneud ymrwymiad yn y Strategaeth Iaith Gymraeg a thrwy'r Safonau Iaith Gymraeg I hyrwyddo defnydd o'r iaith yn y gweithle ac mewn cymunedau.